

Asia: VN/22967/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

AKI-liitot ry vastustaa opiskelijoiden siirtämisestä yleisen asumistuen piiristä opintotuen asumislisän piiriin.

Hallituksen esitysluonnos sisältää merkittävän perusoikeudellisen ongelman, jonka mukaan eri ihmisryhmien perusturva voidaan järjestää erisuuruiseksi ilman perustuslain 6 §:n edellyttämää hyväksyttävää perustetta. Esitys ei sisällä minkäänlaista hyväksyttävää perustelua sille, minkä vuoksi opiskelijalta hyväksyttävät asumismenot pitäisi olla alemmat kuin niillä henkilöllä, jolla ei ole tutkinnonsuoritusoikeutta missään oppilaitoksessa. AKI-liitot ei pidä pelkästään tutkinnonsuoritusoikeuden olemassaoloa perustuslain 6 §:n 2 momentin tarkoittamana hyväksyttävänä syytä järjestää sosiaaliturva erisuuruisena muihin väestöryhmiin nähden. Hallituksen esityksen perusoikeusanalyysi on tältä osin puutteellinen. Viittaamme tältä osin myös oikeusministeriön lausuntoon.

Yleisesti ottaen AKI-liitot ry pitää ongelmallisena sitä, että opiskelijoiden osalta perusturva on järjestetty siten, että velanotto on käytännössä välttämätöntä, jotta opiskelija voisi keskittyä opintoihin täyspäiväisesti. On äärimmäinen epäkohta, että opiskelija joutuu nostamaan opintolainaa ennen, kuin hän voi saada toimeentulotukea. Opiskelijoiden siirtäminen yleisen asumistuen piiriin vuodesta 2017 alkaen on hieman parantanut tilannetta, mutta nyt käsillä oleva hallituksen esitysluonnos on omiaan pakottamaan opiskelijat joko ottamaan velkaa mahdollistaakseen täyspäiväiset opinnot ja/tai työskentelemään opintojen ohella niitä viivästyttäen.

Toisin kuin yleistä asumistukea, opintorahan asumislisää maksettaisiin kesäkuukausilta vain silloin, kun opiskelija suorittaa opintoja kesällä. Mikäli sopivia kesäopintoja ei ole saatavissa, kuten usein on tilanne, opiskelija ei ole oikeutettu opintososiaaliin etuuksiin kesäkuukausilta. Asumismenot opiskelijalla on kuitenkin kesälläkin. Olisi kohtuutonta edellyttää, että opiskelijat muuttaisivat kesäkuukausiksi esimerkiksi vanhempiensa luokse, eikä tämä ole kaikkien osalta mahdollistakaan. Eriyisen ongelmallinen tällainen oletus on niiden opiskelijoiden osalta, jotka ovat parisuhteessa ja/tai joilla on huollettavia lapsia.

Edellisen perusteella nyt lausuttava lakiuudistus ajaa opiskelijoita toimeentulotuella sellaisissa tilanteissa, joissa opiskelijan kesätyöstään saamat tulot eivät riitä asumismenojen kattamiseen kesäkuukausina. Koska toimeentulotuki on tarkoitettu vain viimesijaiseksi tueksi ja koska sen hakuprosessi on hallinnollisesti raskas ja hakijalle myös nöyryyttävä, ei esitystä voida pitää tarkoituksenmukaisena. Hallituksen esitystä tulisi aivan vähintäänkin muuttaa siten, että opiskelijalla olisi oikeus yleiseen asumistukeen niinä kuukausina, joina hän ei voi nostaa opintotukea.

AKI-liitot katsoo myös, että opintotuen asumislisään hyväksyttävien kuukausittaisten asumismenojen määrät ovat aivan liian alhaiset. Hyväksyttävien asumismenojen enimmäismäärillä ei vapailla asuntomarkkinoilla ole realistisesti saatavilla sellaisia määriä asuntoja, joita tarvittaisiin tuettujen opiskelija-asuntojen lisäksi, jotta kaikki opiskelijat voisivat saada asianmukaisen asunnon. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla esitetyillä 370 €:n hyväksyttävillä asumismenoilla oli syyskuun alussa 2024 tarjolla ainoastaan n. 30 asuntoa. Käytännössä lakiesitys johtaa siihen, että opiskelijan tosiasiallinen omavastuu asumismenoistaan on enemmän kuin esityksessä tavoiteltu 20 %. Jotta uudistus olisi millään tavalla opiskelijalle kohtuullinen, tulisi opintotukilakiin esitettyjä hyväksyttävien asumismenojen enimmäismääriä korottaa merkittävästi.

Viittaamme myös Kelan lausuntoon opintotukilain 27 §:n 4 momentin muutostarpeesta. Opintotuen vuositulovalvonnan takaisinperintä tehdään nykyisin kalenterivuoden viimeisestä tukikuukaudesta alkaen. Aikajärjestystä olisi syytä muuttaa niin, että takaisinperintä tehtäisiin kalenterivuoden ensimmäisestä tukikuukaudesta alkaen. Muutos olisi tarpeellinen ennen muuta vuoden 2025 vuositulovalvonnassa, jotta takaisinperintä kohdistuisi alkuvuoden opintorahakuuikausiin sen sijaan, että tulovalvonnassa takaisin perittäisiin loppuvuoden määrältään suurempia opintoraha- ja asumislisäkuukausia.

Junni Jussi
AKI-liitot ry